

O NEKI KRITIKI

V drugi številki revije *Zgodovina za vse* za leto 2003 je izšel prikaz zbornika o *Splošnem ženskem društvu 1901-1945*, ki ga je izdal Arhiv Republike Slovenije. Avtor zapisa Aleksander Žižek ima zelo rad pregovore in rekla, ki jih v naši dnevni politiki ne manjka, rad pa jih tudi obrača na glavo. Tako je najbrž pod vplivom fraze *Le čevlje sodi naj kopitar*, vse raziskovalke, ki so sodelovale pri omenjenem projektu, proglasil za feministke. Dokaj nenavadno je, da nek izobraženec enači temo raziskovanja z vedenjem raziskovalca. Sprašujem se, kakšna asociacija se mu bo porodila, če bo prebiral dela o dvornih norcih ali vampirjih. No, vsekakor pa lahko na podlagi te splošne ocene, ki jo daje, sklepamo, da knjige ni preveč pozorno prebral. Članice društva nika- kor niso bile feministke, z današnjo predstavo o njih pa imajo kaj malo skupnega.

Zanimivo je Žižkovo rangiranje člankov v ome- njeni publikaciji, le tri označuje kot razprave, a med njimi dvema doda prilastek »politični«. Žal ni jasno, kaj s tem misli, sta povezani z današnjo politiko ali je hotel zapisati, da posegata na poli- tično področje. Ostala poglavja pa razvršča med prispevke in še nižjo stopnjo - zapise. Moti ga veliko število biografskih prispevkov in dodaja, da lahko najdeš tako koncentracijo biografij le še v biografskem leksikonu. Moški zgodovinarji (zapisal je moška zgodovina!) so tako pisanje že prerasli. Najprej moramo ugotoviti, da življenje- pisov članic SŽD v *Slovenskem biografskem lek- sikonu* razen nekaterih izjem ni. In ker predvide- vam, da je imel Žižek v mislih prav ta leksikon, pogledjmo, kdo je vanj pisal - večinoma moški, raziskovalci, akademiki prejšnjih generacij slo- venskih zgodovinarjev, literarnih zgodovinarjev in eminentni storkovnjaki z drugih področij. Je hotel avtor kritike na hitro pomesti z njihovim delom, ga je prerasel?

Na koncu sicer izvemo, da je njegov odnos do knjige izrazito pozitiven, žal pa tega ne utemelji niti z enim stavkom, trditev ostaja kot zapis ne- kega subjektivnega občutka. Vsiljuje se misel, da bi razlaga tega stališča Žižka najbrž pripeljala do razkoraka z njegovo pavšalno, skoraj minimizi- rajočo kritiko.

Zakaj se mi je zdelo potrebno tole zapisati? Lahko ugotovimo, da je v današnjem sloven- skem zgodovinopisju relativno malo kritike, pri-

kazi knjig so večinoma le povzetki vsebine, kar je razumljivo, saj pisanje pravih kritik zahtevajo pogosto ne le študij dela, ki ga predstavljamo, ampak tudi poznavanje širše problematike. Taka konstruktivna kritika bi bila vsekakor zelo do- brodošla.

Naj se na koncu obregnem še ob tale stavek iz Žižkovega prispevka: »Urednici sta k pisanju povabili 30 pisk (!) in piscev...« Klicaja nisem dodala, naredil ga je avtor. Priznam, da bi ga na- pisala tudi jaz, kajti ta beseda naj bi bila očitno roditelj množine samostalnika 'piska'. Besede piska v slovarjih slovenskega knjižnega jezika ni. Morda je avtor dobil asociacijo v pogovorni frazi, da je nekdo zadnja piska, kar izrečemo, če hočemo povedati, da ima majhen vpliv v družbi. Avtorice prispevkov v omenjenem zborniku to zagotovo niso!

Anja Dular

1. PISMO BRALKI

Najprej moram povedati, da v pretekli številki revije *Zgodovina za vse* pod naslovom *Od do- brih deklet do feministk* ni bila napisana *kritika*, kaj šele *recenzija* zbornika o *Splošnem ženskem društvu* - to, kar napišem za *Zgodovino za vse*, namreč sam najraje imenujem poročila o knji- gah. Tvori jih približno 70 % 'pravega' (objektiv- nega) poročila o knjigi (avtor(ji), povzetek vse- bine) in okrog 30 % ubeseditve mojih občutkov ob branju. Pri tej komponenti poročila je odloči- len vtis, ki ga dobim ob prebiranju celote (rdeča nit, način podajanja tematike, pri zbornikih tudi kompatibilnost prispevkov ...). Moja poročila so tako vedno subjektivna - če jih kdo prebe- re, prebere poleg osnovnih informacij o knjigi tudi moje videnje nekega dela. (Tudi) na temelju moje informacije se lahko odloči za branje ali pa ne, ko (če) stvar prebere pa ima seveda popolno pravico, da si o delu ustvari svoje mnenje, ki je lahko diametralno drugačno od mojega. Delo vedno presojam skozi oči povprečnega, pa ven- darle dokaj razvajenega bralca, ki mu je večina tovrstnih del tudi namenjena. Všeč mi je, če zmo- rejo avtorji strokovno (znanstveno) korektnost in natančnost kombinirati in podajati s tekočo, zanimivo pripovedjo, kar pa seveda ni pogoj za moje 'dobro' mnenje o delu, čeprav je po drugi strani res, da dolgoveznost in suhoparnost zame- nista sinonim za znanstvenost. Moja ciljna pu- blika so ljudje, ki so jim taka dela v resnici na-

menjena (študenti, družboslovci in zgodovinarji različnih poklicev ter ljubitelji zgodovine). Bralec dobi v mojem poročilu osnovno informacijo o delu, 'za povrh' pa še popolnoma subjektiven namig o tem, kaj ga čaka, ko bo knjigo odprl. Z avtorji knjige se ukvarjam zgolj v 'objektivnem' delu (ime in priimek, včasih področje delovanja), saj jih običajno niti ne poznam dovolj, da bi si jih drznil predalčkati in analizirati. Natisnjeno in podpisano delo pa je dostopno vsem in dano v presojo vsakomur, ki ga odpre in prebere. Resda je pisanje o vsebini malce zamudnejše kot pisanje psiholoških profilov in 'branje' misli avtorjev, vendar moram to kajpak vzeti v zakup. Zbornik sem seveda prebral, kar je več, kot si je po mnenju Anje Dular zaslužil moj zapis. V njenem odzivu je namreč precej stvari, ki jih v mojem poročilu ni najti:

1. *»Tako je najbrž pod vplivom fraze Le čevlje sodi naj kopitar, vse raziskovalke, ki so sodelovale pri omenjenem projektu, proglasil za feministke.«*

Besedi *feministka, feministke* se v različnih sklonih pojavijo v zapisu natančno petkrat (trikrat kot citati iz zbornika), niti enkrat pa jih ni mogoče navezati na raziskovalke, ki so sodelovale pri omenjenem projektu. Skratka - avtoric nisem proglasil za feministke.

2. *»Sprašujem se, kakšna asociacija se mu bo porodila, če bo prebiral dela o dvornih norcih ali vampirjih.«*

Le kdo ve, čudni so labirinti človeškega duha - dokaz je prejšnji stavek.

3. *»Članice društva nikakor niso bile feministke, z današnjo predstavo o njih pa imajo kaj malo skupnega.«*

Pa smo spet pri feministkah, seveda spet ne v zvezi z mojim poročilom, saj o članicah SŽD vem samo to, kar so mi 'povedali' avtorji zbornika, a vseeno ... Po SSKJ je *feministka* »(v meščanski družbi) ženska, ki si prizadeva za enakopravnost z moškimi«, v najnovejšem Slovarju tujk pa »aktivistka feminističnega gibanja«, ki je »gibanje, ki zagovarja družbeno in ekonomsko enakopravnost med spoloma v javnem in zasebnem življenju«. Na 74. strani zbornika o SŽD recimo preberemo: »Prvo slovensko feministično društvo Slovensko splošno žensko društvo je bilo ustanovljeno 6. julija 1901,« ta pridevnik pa je avtorica (in urednica) gotovo uporabila zato, da bi bralstvo speljala na led. Ali pa kdo drug ni prebral zbornika?

4. *»Zanimivo je Žižkovo rangiranje člankov v omenjeni publikaciji, le tri označuje kot razprave, a med njimi dvema doda prilastek »politični«. Žal ni jasno, kaj s tem misli, sta povezani z današnjo politiko ali je hotel zapisati, da posegata na politično področje. Ostala poglavja pa razvršča med prispevke in še nižjo stopnjo - zapise.«*

Raba različnih izrazov za tekst v mojem poročilu nikakor ni rangiranje člankov. Tudi moj tekst v odzivu Anje Dular mutira od *prikaza* preko *zapisa* in *kritike* do končne stopnje *prispevek*, pa si ne domišljam, da sem napisal štiri tekste različnega ranga. Z uporabo približnih sopomenk sem se želel izogniti sedemkratni ponovitvi besede *razprava* (ali katerekoli druge sorodne) v štirih odstavkih. Seveda bi lahko bil 'korekten' in bi se iskanju sorodnih pojmov tudi odrekal - bi se pa kdo obregnil ob moj reven besedni zaklad. Pridevnik 'politični' se nanaša na dejstvo, da se razpravi ukvarjata s političnim področjem. Zgodovine in dnevne politike ne mešam. Nikoli.

5. *»Najprej moramo ugotoviti, da življenjepisov članic SŽD v Slovenskem biografskem leksikonu razen nekaterih izjem ni. In ker predvidevam, da je imel Žižek v mislih prav ta leksikon, pogledmo, kdo je vanj pisal - večinoma moški, raziskovalci, akademiki prejšnjih generacij slovenskih zgodovinarjev, literarnih zgodovinarjev in eminentni storkovnjaki z drugih področij. Je hotel avtor kritike na hitro pomesti z njihovim delom, ga je prerasel?«*

Tudi biografski del zbornika je pomemben. Pomemben je kot dobrodošel priročnik za vse nadaljevalce raziskav in študij o 'ženski' zgodovini. Dejstvo, da biografij članic SŽD v SBL ni, to samo potrjuje. Kljub koristnosti in nepogrešljivosti tovrstnih podatkovnikov pa jih lahko komaj kdo vzame kot najljubše čtivo, polno novih in vznemirljivih odkritij. Biografske beležke tako doleti usoda številnih drugih z mukotrpnim in drobnjakarskim delom pridobljenih podatkov - brez truda so na voljo raziskovalcem, ki z njihovo pomočjo pripravljajo 'velike' stvari. Zato sem pri biografijah omenil njihovo koristnost, njihov delež v primerjavi z bolj problemsko zastavljenimi prispevki pa se mi je zdel (pre)visok. SBL, Leto svetnikov in življenjepisi narodnih herojev so bili omenjeni kot (koristne) publikacije, ki temeljijo na biografijah. Med omeniti in na hitro pomesti z nečim pa je vendarle razlika. Avtorji omenjenih del me zanimajo zgolj kot bibliografski podatek in ne kot objekti preraščanja ali zdravljenja lastnega ega (svoje 'kariere' ne gradim na sesuvanju drugih in bom temu zvest tudi v prihodnje). Še

vedno izhajam iz idealistične predpostavke, da je avtor hotel narediti najboljše in da je njegovo delo vredno vsega spoštovanja, pa če se bralec strinja z njegovim pisanjem ali ne. Pri preraščanju je bilo govora o razvoju zgodovine od 'objektivnega' podajanja suhih, preverljivih podatkov do zgodovine, ki se 'vživi' v obravnavano obdobje s pomočjo najrazličnejših pričevanj in podatkov, ki si jih upa tudi argumentirano interpretirati.

6. »Na koncu sicer izvemo, da je njegov odnos do knjige izrazito pozitiven, žal pa tega ne utemelji niti z enim stavkom, trditev ostaja kot zapis nekega subjektivnega občutka.«

Seveda je to zapis nekega subjektivnega občutka (kakšen bi bil pa objektivni?!). Na točki, ko zapišemo *zdi se mi, všeč mi je, ni mi všeč, menim, sodim*, zapustimo varen pristan 'objektivnega' in sprejmemo tveganje, da se nekdo z našim občutkom ne bo strinjal. Do tega ima vso pravico, mi pa do razčlenitve naše presoje (kar sem v poročilu že storil, v svojem pojasnilu danes pa nekaj vrstic nazaj tudi že (vsakokrat v več kot enem stavku).

7. »Naj se na koncu obregnem še ob tale stavek iz Žižkovega prispevka: »Urednici sta k pisanju povabili 30 pisk (!) in piscev...« Klicaja nisem dodala, naredil ga je avtor. Priznam, da bi ga napisala tudi jaz, kajti ta beseda naj bi bila očitno rodilnik množine samostalnika 'piska'. Besede piska v slovarjih slovenskega knjižnega jezika ni. Morda je avtor dobil asociacijo v pogovorni frazi, da je nekdo zadnja piska, kar izrečemo, če hočemo povedati, da ima majhen vpliv v družbi. Avtorice prispevkov v omenjenem zborniku to zagotovo niso!«

Asociacija za *pisko(!)* je seveda *peška* (ta pa je v SSKJ, in sicer kot redko uporabljena beseda - *ženska, ki hodi peš*), v isti niz pa bi dodal še *kupko(!)*, ki je tudi (še) ni v SSKJ, utegne pa se tam prav kmalu znajti.

Zadnje podtikanje o meni sicer neznani pogovorni frazi je malo ceneno viktimiziranje avtoric in je primerljivo z vstopnim nesmisлом o tem, kako sem iz raziskovalk delal feministke.

Aleksander Žižek

»KRITIKI SO LAHKO LE LJUDJE, KI IMAJO DRUGAČNO ZGODBO O ISTEM DOGODKU«*

Odgovor urednic zbornika Splošno žensko društvo 1901-1945 na oceno mag. Aleksandra Žižka v Zgodovini za vse.

Po uvodni vsebinski predstavitvi zbornika *Splošno žensko društvo 1901-1945*, ki ga je v drugi številki Zgodovine za vse pripravil mag. Aleksander Žižek, se je v nadaljevanju (oziroma bolj proti koncu) lotil tudi metodološkega in vsebinskega ustroja zbornika.

Avtorja kritike moti (pre)obsežen *hagiografski* del zbornika, namreč biografske zgodbe žensk, ki so delovale v Splošnem ženskem društvu. Urednici sva ravno zato, ker se nama je zdelo pomanjkanje biografskih podatkov o pomembnih tvorkah slovenske preteklosti že sramotno, aktivirali tako veliko število sodelavk in sodelavcev, ki so pisali prav zgodbe o ženskah. Poleg tega pa postajajo življenjepisi v novejšem času, ko stopajo v ospredje zgodbe malih, prezrtih ljudi, pomembna podlaga za znanstveno delo, ki naj bi podalo realnejšo podobo preteklosti. Soustvarjale so jo tudi ženske. Ob tem je treba dodati še, da življenjepisi, na primer, Josipine Vidmar, Minke Gašperlin, Ane Zalokar, Eleonore Groyer, Terezije Jenko, Romane Vasič niso objavljeni še v nobeni strokovni literaturi in da v Letu svetnikov najdemo precej več svetnic kot v Slovenskem biografskem leksikonu pomembnih Slovenk.

Žižek meni, da *ženske* kakor tudi *moške* zgodovine ni in da nista ločeni. Čestitava! Kajti nasprotnega v zborniku o Splošnem ženskem društvu ni mogel prebrati. Očitno pa je že na podlagi tega, da so v zborniku glavne junakinje - za spremembo - ženske in da govorimo v glavnem o njihovi preteklosti, povzel, da gre za 'žensko' zgodovino. In takoj sledi primerjava z 'moško' zgodovino, ki se ji kaj podobnega, kot je omenjeni zbornik, ne bi moglo več zgoditi. A zgodile so se ji Slovenske kronike 19. in 20. stoletja, v katerih je o ženskah bore malo napisanega. Zavedava se, da bi morali kritiko tega eminentnega

* LESKOŠEK, Vesna: *Zavrnjena tradicija*, C.F. : Ljubljana 2001, 16.